

Bir ihtimal daha var: O da öl(dür)mek mi dersin?

"Seray Şahiner'in 'Antabus' ile uzun zamandır üzerinde durulmamış bir tartışmayı gündeme getirdiğini düşünüyorum: Toplumcu gerçekçilik. Göstermecî gerçekçiliğin sakilliğinden tamamen uzak, mizahi bir dille kurulmuş bu distopya kadınların anlatıcı olduklarından nasıl güçlü bir strateji yaratılabildiklerini gösteriyor."

SEVAL ŞAHİN
sevals@gmail.com

Yıllar önce sosyolojik bir arkadaşım, Tarlabası'nda kadınlarla ilgili bir araştırma yapıyordu. Kadınların gündelik hayatları ve gündelik hayatlarında yarattıkları stratejiler üzerine inanılmaz şeyler anlatıyordu. Bir gün oldukça şaşkın bir şekilde yaptığı bir tespiti anlattı. Kadınlar yaratıcıları stratejilerde ve kendilerine dair kurdukları anlatılarda en çok televizyonda izledikleri reklamlardan etkileniyorlardı. Bunu duyduğumda çok şaşırılmışım. Tabii o zaman henüz televizyonlarda diziler bu kadar çok değildi, eminim şimdi aynı araştırma yapılsa bu sefer de dizilerdeki hayatların kadınları nasıl etkilediği ortaya çıkacaktır. Kimbilir belki çoktan yapılmıştır bile. Arkadaşımın o zaman için görüşüne yaptığı Tarlabası'nda oturan kadınların çoğu İstanbul'a göç etmiş yoksul kesimi oluşturuşuyor. Bugün 'Taksim'in değişen ve yokolan birçok unsuruyla birlikte bu kadınlar da oradan başka bir yere bu sefer şehir içinde bir göç sonucu yaşamlarını sürdürmeye devam ediyorlar.

O zaman arkadaşımın anlatıkları arasında en çok dikkatimi çeken kadınların gündelik hayatta yarattıkları stratejiler olmuştu. Bu konu, Seray Şahiner'in son kitabı "Antabus" u okuduğumda ilk aklıma gelen şey oldu. Televizyonun kadınların hayatındaki rolü Şahiner'in romanında o kadar önemli bir yer kaplıyor ki. O yüzden yazımın başlığı da olan bir ihtimal daha var durumunu romanımızın kahramanına veren tek şey televizyon. Ne bir arkadaş ne tekrar hamile kalmamak için harcadığı çabalar ne gidebileceğini sandığı sığınma evi. Sadece televizyon... Hem süğünmüş hem arkadaş.

Televizyon sesi Şahiner'in diğer eserlerinde de kullandığı basat bir unsur. Filmlere benzeyen, filmler gibi yaşanabileceği bir dünya kuran, buna kendi anlatısında sürekli yer veren yazar, "Antabus"ta da bunu yine basat bir unsur olarak kullanıyor. Televizyon sesinin hayatımızın her aşamasında bu kadar içimize işlemediğini düşünmek zor. Şahiner'in eserlerinde bu durumun eğri kahramanımız olan kadın okuyuş bir kadını temsil ediyorsa Türk filmleri sahneleriyle kendi hayatını birleştirirken, okuyuş yoksul kadınlar da televizyon sesinin bir arka fona dönüşmesi şeklinde ortaya çıkıyor. Sadece televizyon da değil, ilaç prospektüsleri, formlar, sözlükler, "Overlookünüz aygıtınız" gibi şekillerde seyar anons sesleri de kahramanlarımızın hayatlarının her tarafına saçılmış durumda. Sürekli bir dışarıdan ne olduysa, nasıl olacağı bize anlatılan başka başka sesler hayatımızın içine ama en çok film ve dizilerden zihnimizde kalma seslerle, görüntülerle giriyor. Bunların iki yönü bir düşünüş var: İki gerçeklik ve görüntü halinde ikincisi ise gerekli ve kurtarıcı halinde. İkinci bu yaşamımızın bize ait olmayan yanlarına gönderme yaparken ikincisinde bize dost olan, anlaşılmadığımızı gerek kalmayış ama yanımızda olmasında da rahatsız olmadığımız bir unsura işaret eder. Her durumda ortak olan ise varlığıdır. Bizim bu varlık ile nasıl yaşadığımız ise bize kalmış.

Seray Şahiner'in eserlerinde dikkati çeken temel özelliklerden biri kadınların sınıfsallığı. Anlatığı kadınların sınıfsal konumları yazar tarafından oldukça ayrıntılı bir şekilde çiziliyor. Dahası bunların çoğu yoksul kadınlar. Yakarıda belirttiğim gibi bu kadınların bir kısmı okuyuş bir kısmı da okuyuş değil. Okuyuş ve okuyuş olmayan

rağmen onlardan kopamamaları çok anlaşılır değil. Ancak asıl anlaşılmasını özellikle "Hanımların Dikkati" ne kitabında yer alan Sibel, Nergis ve Elif'in aynı evde yaşamalarına rağmen neredeyse hiç diyalogda olmamaları. Bu ilişkimsizlik çok anlaşılabilir gerekçelerle okura sunuluyor.

Diğer taraftan Seray Şahiner'in yoksul ve okuyuş kadınları anlatmakta çok başarılı olduğunu söylemeliyim. Örneğin "Hanımların Dikkatine" kitabının ilk hikayesi "Ceylan Yürüyüşü" Şahiner'in edebiyatı açısından önemli bir yere sahip. Nitekim "Antabus"ta bu türden okuyuş, tasradan göç etmiş bir kadının hayatını anlatmayı seçmesi oldukça isabetli bir seçim olmuş. Leyla Taşçı karakterinin son dönem Türkçe edebiyatında çizilmiş en iyi kadın karakterlerden biri olduğunu tartışmasız söyleyebiliriz.

Leyla'nın yaşamının trajedisini, kronik hale gelen mutsuzluğu, başına erkekler tarafından baba-kardeş-sevgili-koca halinde gelenlerin korkunçluğu, bu korkunçluklarla yaşamının sıradanlaşması ve hep yalnız kalması. Annesinin sevgisizliği, ona yardım etmemesi, sürekli tecavüz maruz kalması ve bunları anlatacak hiç kimsenin olmaması. Televizyonun yaşamını paylaşan ona iyi gelen tek şey olması.

"Antabus" tüm trajik anlatısına rağmen mizahi bir dille sahip. "Evet, bende konuşma reflüsü var. Yıllardır laflarımı o kadar çok yuttum ki, yalnız kaldı mıydı böyle içimden çıkıyor laflar." Örneğinde olduğu gibi, hayatını ifade edebildiği ironi, caresizliği için bir silah işlevi görüyor neredeyse. Diğer taraftan televizyondan gelen sesler Leyla'nın bilincini gibi işleme. Anlat(a)madıkları televizyonun sesinden kelimelere dökülür hale geliyor. Kocasının ona zulmedişini hep yaşamayan bir şeyin tekrar tekrar yaşamaktan kaynaklı sıradanlığı anlatırken kendi kendine teselli arar gibi bir hali de yok. Zaten olması gereken bu, başka türlü olsa...

İşte bu başka türlü olsa hali "Antabus"un en çekiçi yönü ve romanın anlatım tekniğini belirleyen de bu. Leyla'nın hayatı iki farklı anlatıya okuyuş katışması çıkarıyor. Bu iki farklı anlatı onun yaşamındaki trajikliği her iki türde de yansıtır ama bir başka ihtimalin varlığı da böylece ortaya çıkıyor. Fakat her iki şekilde de "Antabus" bir distopya. Gerçi romanın atmosferinde bizzat toplumda yaşayan kadının başına gelenler bu toplu sebebiyle bir distopyadan farklı düşünülüyor. Televizyon sesine, baskılara ne der sesleri sürekli karşılıyor. Tüm bu seslerden uyuyarak kurtulabileceğini sanan Leyla ise, tabii ki yanılıyor. Etraftaki toplum onun yaşadıklarını görmüyor, görse bile sadece izlemekle yetiyor. Hepsi sadece birer seyirci, hiçbir zaman müdahale etme gereği düşünmüyorlar. Bu noktada televizyonun Şahiner'in eserlerindeki anlamı bir eleştireli de düşünürüz. Sürekli izleyen eylemsiz bir toplum ne yapabilir ki?

Seray Şahiner "Gelinbaşı"ndan "Antabus" a kadar edebiyatında sürekli gelişim gösteren bir çizgi izlemiş. "Antabus" ile ustaca bir iş çıkarmış. İleride neler yazacağını çok merak ediyşorum. Diğer taraftan Seray Şahiner'in "Antabus" ile uzun zamandır gündeme getirilmemiş bir tartışmayı gündeme getirdiğini düşünüyorum: Toplumcu gerçekçilik. Göstermecî gerçekçiliğin sakilliğinden tamamen uzak, mizahi bir dille kurulmuş bu distopya kadınların anlatıcı olduklarından nasıl güçlü bir strateji yaratılabildiklerini gösteriyor. Şimdi sayfayı çevirmeyeceğiz.

ayırıyorum, çünkü bu ayrımı yaratığı kadın kahramanlarda Şahiner için önemli olduğunu düşünüyorum. Örneğin okuyuş kadınların çoğu, kadın dünyasına daha uzak bir yerden bakıp hayatlarında hep peslerinde kostukları bir erkek olmasına rağmen birbirleriyle

le neredeyse hiç iletişime geçmeyen kadınlar.

Hayatlarına giren erkekler son derece pespaye ama buna rağmen bir okuyuş kadınlar bu pespayelikten kendilerini çekip çıkarmaya çabalamışlardır. Kadınlar arasında erkekler yüzünden

bir iktidar ilişkisi var, birbirlerini anlamaya pek çalışmıyorlar. Bu durum "Antabus"ta değişmiş. "Antabus"ta aynı erkeğe aşık olan Leyla ve Necibe sonunda dost olup birbirlerini gayet iyi anlayabiliyorlar. Okuyuş kadınların okuyuş erkeklerin pespayeliğine

Kadınlık hâlleri!

Onlar, tanıdık olduğu kadar yüzleşmemiz gereken kadınlar. Öykülerinde, kadınların sorun haline getirilmeye açık olduğu bir çağda, bizi kadın olmak üzerine korkusuzca düşünebileceğimiz edebiyat alanına davet ediyor...

ARZUHAN BİRVAR
arzuhanbirvar@gmail.com

Seray Şahiner Türkçe edebiyata kadını ve kadına özgümlü gibi görünen hâlleri anlatan öyküleriyle yeni bir ses taşıyor. Şahiner, "Kadın olmak" denildiğinde aklıma gelen ilk başlıkların aterosiyer öykülerinde. İlk kitabı olan "Gelin Başı"nda bizi bildiğimiz kadın yüzleriyle karşılaşıyoruz. Onlar, tanıdık olduğu kadar yüzleşmemiz gereken kadınlar. Öykülerinde, kadınların sorun haline getirilmeye açık olduğu bir çağda, bizi kadın olmak üzerine korkusuzca düşünebileceğimiz edebiyat alanına davet ediyor.

"Gelin Başı"ndaki öyküler, kadına dair parçalı anlatımlarla öne çıkar. "Buzdolabı Süsü Misali", "Telsiz Duvak" ve "Gelin Başı" bunun en naf

örneklerini barındırıyor. Seray Şahiner, öykülerinde başka yaşamların pesine düşerken kadın yalnızlığına, kırılganlığına, öksünce dair bizzat bir parantez açıyor. "Buzdolabı Süsü Misali"nde Elif'in ayrılık acısını anlatırken Murathan Mungan'ın dediği gibi ummak ve beklemenin kadına verilmiş en büyük ceza olduğunu mu hatırlatmak istiyor? Burada belki de kadınlığın "beklemek"le geçiyor görünür ömrüne bir atfı Şahiner'den geliyor: Kadın da bekledikten devam eder.

Bütün öykülerinde biraz da kadın olmanın şüherlerinden bahsediyor gibidir Şahiner. İş kayıfettiği mekten

ailelen kopmaya kadar giden yolda farklı kadınlık hâlleri ve statüleriyle karşılaşırsınız. Kadınlığa kuaför camının buğusunu silerek baktığı "Gelin Başı" öyküsünde, ancak evlenerek değişebilen kadın statüsünü Sibel'in gelin topuzuyla simgeleştiriyor. Kadınları kuaföre kapatan zihniyeti sorgulamak için de başka bir ufuk açıyor Şahiner.

"Yalnız Ama Gururlu" da ayrıltığı toplumdun kendisine biçtiği şekilde yaşamamayı öğreten Yeliz'in bilinçlenmesi ile karşılaşırsınız. Yıpranmış olmanın acısını yaşamak gerektiğini öğreten topluma, bir kul saati ve çakmak alarak çevre veren Yeliz'in, kadın olmanın varlığını özgür-

leştirerek ve ben buradayım demekle gerçekleştirebileceğini söylüyor.

"Tanga Don Hissi" ile kadının evlenmeden önce babaya olan bağlılığına acılımsı anti-parantezle Esme Hanım'ın dünyasına gireriz. Hep acaba başkası ne der diyerek yaşamaya zorlanan kadının, köylülerin diline düdüklü edilme pahasına tek başına evinden ayrılması ve bu bağlılığı kurma cesareti hikaye edilir. Hele yaşamaları yer İstiklal Caddesi olunca kadının durumu biraz daha değişir. Zamanla Esme Hanım'ın arafta kalma hâli unutmak ve hatırlamak arasında bocalayıp, kendi evi ve ailesinin evi arasındaki gel gidi onur zorlasa da verdiği savaşı kazanmak adına tutunmak ve nefes almak isteyecektir. Onun için kadın olmak hangi tarafın baskın geleceğini bilmeden biraz da bu gel-giden arasında nefes almaya çalışmaktır. Benim öykülerden çıkardığım so-

nuç aslında Seray Şahiner'in "kadınlık gerçekten nerede başlar" sorusuna bir cevap araması. Ayrıltıkta mı, aileden ayrılmakta mı, evlenmekte mi, toplum algısının Türkçe Soruşturduğum kadın iyi sayar mı? Nasıl kadın olur ve kadın olarak yaşamı pek?

"Tanga Don Hissi" öyküsünde Esme Hanım'ın okuduğu Claire Marie Kaidon dergisinin özetliklerini Keleş Kadın kuaför etkinliklerine katılmak ve güzellikle sinav vermekle mi gerçekleşir? Kadın için yaratılan düzenin ve algının öyküsünü yazarken, tam o algi içinde yaşamış, zaman zaman o halde özümsemiş kadınların ağzından dinliyoruz onları. Böylece kadın olmanın sınavını erkekler kıyaslanarak vermek lanetine yakalanmış kadının, kendi dünyasından çıkış öyküleriyle bir cevap arıyor Şahiner bize.